

УДК 378.147:004.738.5(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/91-1-40>

Олена КОЛОМІЄЦЬ,
orcid.org/0000-0003-0085-7605
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи
Центральноукраїнського національного технічного університету
(Кропивницький, Україна) *kolomietselena1964@gmail.com*

Вікторія БАРАБАШ,
orcid.org/0000-0002-8560-0851
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи
Центральноукраїнського національного технічного університету
(Кропивницький, Україна) *viktoria-k67@ukr.net*

Оксана ГОЛОВАТА,
orcid.org/0000-0003-2232-819X
викладач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи
Центральноукраїнського національного технічного університету
(Кропивницький, Україна) *o.o.golovata@gmail.com*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто актуальні проблеми модифікації сучасної освітньої галузі у контексті реалізації дистанційної технології навчання в системі професійної освіти. Наголошено на зміні статусу й набутті особливою, а подекуди й пріоритетного характеру дистанційного навчання в умовах сьогодення. Визначено передумови запровадження, базові властивості та особливості дистанційних технологій навчання. Окреслено важливі педагогічні завдання, для вирішення яких використовуються ці технології.

Охарактеризовано дистанційну технологію навчання як індивідуалізований процес набуття знань, умінь та навичок, адаптивний щодо загального рівня знань і навчальної мети здобувачів освіти. Зазначено, що ця технологія забезпечує не тільки доступ до навчальних матеріалів, а й належний комунікативний супровід процесів навчальної та науково-дослідної діяльності.

Особливу увагу приділено методичним аспектам реалізації технології дистанційного навчання, визначенню ефективних методів забезпечення дистанційної технології викладання гуманітарних дисциплін у закладі вищої освіти, оновленню методики наукової творчості здобувачів освіти. Акцентовано увагу на особливостях методичного забезпечення викладання гуманітарних дисциплін, а саме: націленості на розвиток критичного мислення та аналітичних навичок, активізацію пізнавальної діяльності, підтримку творчого характеру навчального процесу, формування гуманістичних цінностей, реалізацію зв'язку з практикою тощо.

Зроблено висновок про те, що дистанційна технологія навчання має право на реалізацію у закладі вищої освіти, слугуючи доповненням до загальноприйнятих форм освіти, будучи засобом вирішення сучасних завдань й інструментом розв'язання нагальних проблем модернізації освітньої галузі. Технології дистанційного навчання дозволяють вирішувати важливі педагогічні завдання, зокрема: формування інноваційного освітньо-виховного простору, здійснення ефективного управління освітнім процесом, формування інформаційної культури здобувачів освіти.

Окреслено провідні тенденції подальшого впровадження дистанційної технології навчання у закладах вищої освіти, які визначатимуть спрямування новітніх досліджень вітчизняних науковців з цієї проблематики.

Ключові слова: гуманітарні дисципліни, дистанційна технологія навчання, інформаційно-комп'ютерні технології, комунікація, методичне забезпечення.

Olena KOLOMIETS,

orcid.org/0000-0003-0085-7605

Ph.D. in Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of History, Archaeology, Information and Archival Studies

Central Ukrainian National Technical University

(Kropyvnytskyi, Ukraine) kolomietselena1964@gmail.com

Viktoriia BARABASH,

orcid.org/0000-0002-8560-0851

Ph.D. in Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of History, Archaeology, Information and Archival Studies

Central Ukrainian National Technical University

(Kropyvnytskyi, Ukraine) viktorija-k67@ukr.net

Oksana GOLOVATA,

orcid.org/0000-0003-2232-819X

Lecturer at the Department of History, Archaeology, Information and Archival Affairs

Central Ukrainian National Technical University

(Kropyvnytskyi, Ukraine) o.o.golovata@gmail.com

METHODOLOGICAL ASPECTS OF PROVIDING DISTANCE LEARNING TECHNOLOGY IN A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

The article considers the current problems of modifying the modern educational industry in the context of implementing distance learning technology in the system of vocational education. The change in status and the acquisition of a special, and sometimes even priority, nature of distance learning in today's conditions are emphasized. The prerequisites for the introduction, basic properties and features of distance learning technologies are determined. Important pedagogical tasks for the solution of which these technologies are used are outlined.

Distance learning technology is characterized as an individualized process of acquiring knowledge, skills and abilities, adaptive to the general level of knowledge and educational goals of students. It is noted that this technology provides not only access to educational materials, but also proper communicative support for the processes of educational and research activities.

Particular attention is paid to the methodological aspects of implementing distance learning technologies, identifying effective methods for ensuring distance technology for teaching humanities in a higher education institution, updating the methodology for scientific creativity of education seekers. The emphasis is on the features of methodological support for teaching humanities, namely: focusing on the development of critical thinking and analytical skills, activating cognitive activity, supporting the creative nature of the educational process, forming humanistic values, implementing a connection with practice, etc.

It is concluded that distance learning technology has the right to be implemented in a higher education institution, serving as a supplement to generally accepted forms of education, being a means of solving modern tasks and a tool for solving urgent problems of modernization of the educational sector. Distance learning technologies allow solving important pedagogical tasks, in particular: forming an innovative educational space, implementing effective management of the educational process, forming an information culture of education seekers.

Leading trends in the further implementation of distance learning technology in higher education institutions are outlined, which will determine the direction of the latest research by domestic scientists on this issue.

Key words: *humanitarian disciplines, distance learning technology, information and computer technologies, communication, methodological support.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження. Стрімкий розвиток інформаційного суспільства, складні соціально-економічні реалії воєнного часу спричиняють впровадження педагогічних нововведень в діяльність закладів вищої освіти. Мова йде насамперед про технології дистанційного навчання в структурі професійної підготовки майбутніх фахівців, тобто такої системи навчання, яка використовує інформаційні технології та методики для забезпечення освітнього

процесу на відстані, без фізичної присутності здобувачів освіти у навчальному закладі.

Технології дистанційного навчання заявили про себе наприкінці минулого століття і поступово набули поширення у численних країнах, зокрема в Україні. Ці технології стали відповіддю освітніх систем на підвищення динаміки сучасного світового поступу, його глобалізацію, реакцією на бурхливий розвиток телекомунікаційних та інформаційних технологій. Отже, дистанційна

технологія навчання не є новим явищем в практиці сучасного освітнього процесу, проте в умовах сьогодення вона змінює свій статус, набуває особливого, а подекуди й пріоритетного характеру.

Нині використання дистанційної технології навчання дозволяє освітянам вирішувати завдання якісного здійснення освітнього процесу в безперервному режимі. Слід враховувати також невідмінну динаміку збільшення обсягів інформації й концентрацію результатів суспільного розвитку в інформаційній сфері, що спонукає до подальшого пошуку та впровадження інноваційних технологій навчання. Сьогодні існує нагальна потреба удосконалення змісту та організаційних форм освітнього процесу у ЗВО, реалізації творчих засад навчальної діяльності. Усе це актуалізує проблему методичного забезпечення дистанційної технології навчання як засобу професійного навчання майбутніх фахівців в умовах реформування сучасної освіти на шляху до суспільства знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науковим дослідженням дистанційних технологій навчання займалися провідні зарубіжні та вітчизняні науковці Дж. Андерсон, В. І. Биков, Ст. Віллер, Н. Думанський, Т. Едвард, В. Кухаренко, В. Олійник, Р. Філіпс та ін. Сьогодні в наукових розвідках здійснено аналіз понять «дистанційна освіта», «дистанційне навчання», досліджено історію розвитку дистанційної освіти, з'ясовано педагогічне й інформаційне забезпечення дистанційного навчання, визначено особливості використання різноманітних технічних засобів у навчальному процесі.

Питання впровадження дистанційних технологій в освітній процес зберігають свою затребуваність та актуальність. Науковці обґрунтовують:

- теоретико-методологічні засади розвитку дистанційної освіти, а також проблеми формування та моделювання відповідних навчальних середовищ (Кухаренко, Березанська, Бугайчук та ін., 2016; Ляхощка, 2014; Олійник, 2010) визначають важливі організаційні аспекти реалізації дистанційних технологій навчання (Биков, Кухаренко, Сиротенко та ін., 2008; Мисник, 2018);

- характеризують сучасні тенденції розвитку освітньої галузі, зумовлені фактом активного застосування технологій дистанційного навчання в освітньому процесі, окреслюють особливості застосування методів дистанційного навчання (Тонконог, Саєнко & Олексієнко, 2021).

Дослідники акцентують увагу на науково-методичних основах впровадження технології дистанційного навчання технічних дисциплін у ЗВО,

створенні продуктивного процесу формування інформаційного ресурсу систем управління дистанційною освітою (Мисник, Мізник & Мисник, 2025).

Проводяться дослідження щодо ефективності дистанційних технологій навчання (Сисоєва, 2019).

Сучасні автори багато уваги приділяють розвитку дистанційного навчання в режимі воєнного стану, зокрема:

- окреслено важливі завдання, труднощі, нагальні проблеми та виклики, що виникають перед освітньою сферою під час широкомасштабних військових дій, і наголошено на необхідності швидкого реагування на них адекватними діями задля її збереження та подальшого розвитку (Шевчук & Шевчук, 2022);

- розкрито особливості організації дистанційного навчання в закладах середньої освіти, а також специфіку дистанційної освіти у вищій школі, зосереджено увагу на аналізі нормативно-правової бази дистанційної освіти та важливості вирішення організаційних питань (Литвин, 2022);

- визначено основні вимоги до створення освітньо-інформаційного простору в закладах вищої військової освіти, проаналізовано можливості подальшого розвитку технологій онлайн-навчання відповідного напрямку (Волошин, 2022; Голярдик & Гевко, 2023);

- встановлено особливості дистанційної форми навчання іноземній мові під час воєнних дій (Мар'янюк & Огреніч, 2022) та інші.

Слід відзначити й дослідження, в яких окреслено основні переваги і недоліки такої форми освіти у ЗВО зі специфічними умовами навчання (Бугайчук, 2020). Дослідницею О. Захар представлено досвід впровадження очно-дистанційної форми підвищення кваліфікації вчителів інформатики у Миколаївському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти. Провідними формами безперервної освіти тут було обрано платформу дистанційного навчання Moodle, а також сервіси Веб 2.0 (Захар, 2015).

На наш погляд, додаткових досліджень потребують організаційні аспекти впровадження технологій дистанційного навчання у вищій школі, методичне забезпечення дистанційних курсів окремих навчальних дисциплін, особливості онлайн-навчання в умовах воєнного стану, вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду впровадження інновацій в освітню практику.

Мета статті: визначення ефективних методів забезпечення дистанційної технології викладання гуманітарних дисциплін у закладі вищої освіти,

оновлення методики наукової творчості здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Нині в освітній галузі здійснюється пошук нових педагогічних можливостей щодо збереження цілісності педагогічного процесу, часткової відмови від традиційних форм навчання, орієнтації на цінності загальнолюдської культури, реалізації особистісно-орієнтованого підходу.

Розуміння сутності нововведень у професійній підготовці майбутніх фахівців у ЗВО має ґрунтуватися на усвідомленні того, що в основі нових видів діяльності, які формує ХХІ ст., лежить здатність людини обробляти нові відомості й свіжу інформацію, а також генерувати нові ідеї та відкриття. Серед вимог до кваліфікованих фахівців – випускників ЗВО відзначимо такі: навички опрацювання різних джерел інформації; готовність діяти в нестандартних ситуаціях, співпрацювати з колегами; здатність до критичного мислення, прийняття відповідальних рішень. При цьому увага акцентується на способах, які забезпечують процес самостійного цілеспрямованого студіювання та засвоєння нових знань і умінь здобувачами освіти, розвиток креативних основ навчального процесу, набуття вагомих освітніх результатів.

Однією з інноваційних технологій навчання, що підтримує орієнтацію на світові тенденції й вітчизняні реалії, є дистанційна технологія. Дистанційна технологія навчання – це сукупність сучасних технологій (переважно ІКТ), які забезпечують передачу інформації з надання освітніх послуг в інтерактивному режимі. Такий спосіб організації освітнього процесу, будучи досить поширеним, оцінюється водночас як перспективний. Погоджуємося з тими авторами, які називають дистанційну освіту «однією з форм одержання неперервної освіти, яка покликана реалізувати права людини на свободу й одержання інформації». Окрім того, дистанційна освіта вважається «універсальною, синтетичною, інтеграційною, гуманістичною формою навчання, яка створює умови для тих, хто навчається» (Биков, Кухаренко, Сиротенко та ін., 2008: 81).

Дистанційна технологія навчання має характер індивідуалізованого процесу набуття знань, умінь та навичок і є адаптивною щодо загального рівня знань і навчальної мети здобувачів освіти. Вона забезпечує не тільки доступ до навчальних матеріалів, а й належний комунікативний супровід процесів навчальної та науково-дослідної діяльності. Її реалізація передбачає використання Інтернет-ресурсів, відповідне технічне забезпечення, володіння інформаційною культурою.

Серед основних характеристик дистанційної технології варто відзначити:

- доступність (охоплює коло осіб, які мають обмежені фізичні можливості, складнощі у пересуванні або тих, хто проживає у віддалених районах);
- використання інформаційно-комп'ютерних технологій (різноманітні онлайн інструменти, включно з платформами для відеоконференцій (Meet, Zoom), системами управління навчальним процесом (Google, Classroom, Moodle), виходом у міжнародні інформаційні мережі; електронні бібліотеки, електронна пошта та ін.);
- самостійність (здобувачі освіти є мотивованими до навчання, вони виступають в ролі суб'єктів навчання);
- інтерактивність (активна взаємодія між учасниками освітнього процесу, реалізація відносин партнерства у досягненні певних результатів);
- гнучкість і адаптивність (підвищення рівня відповідності суспільним потребам, надання здобувачам освіти можливості вільного вибору місця, форм, часу і темпів навчання без порушення свого звичного життя).

Дистанційна освіта має безліч переваг, зокрема врахування індивідуальних запитів та спроможностей кожного здобувача освіти, вільний вибір місця навчання, відсутність часових обмежень, застосування комплексного програмного забезпечення, підвищення динаміки генерації і трансляції спеціалізованих знань, оперативності виконання навчальних завдань, конкурентоспроможності учасників дистанційного навчання. Недоліки дистанційної освіти пов'язані насамперед з обмеженістю соціальної взаємодії та проблемами технічного характеру.

Нині дистанційні технології навчання використовують усі ЗВО для забезпечення навчального процесу, вони є актуальними й для викладання гуманітарних дисциплін. Гуманітарна складова вищої освіти набуває нового змісту відповідно до розвитку гуманітарного знання, з урахуванням нових суспільних потреб. Змінюються також і форми вищої гуманітарної освіти. Формується інноваційне освітньо-виховне середовище, подальший розвиток якого неможливий без підвищення рівня науково-методичного забезпечення навчального процесу, впровадження інноваційних технологій і методик викладання, оволодіння дослідно-експериментальними видами діяльності.

У Центральноукраїнському національному технічному університеті впроваджено очно-дистанційну форму освітнього процесу на основі платформи дистанційного навчання Moodle та

використання соціальних Інтернет-сервісів. Основні засади організації та введення дистанційної форми навчання у ЦНТУ визначено у Положенні про дистанційне навчання в Центральноросійському національному технічному університеті, затвердженому Вченою радою ЦНТУ 27 червня 2022 р. (Положення, 2022). Передбачено, зокрема: створення робочих програм навчальних дисциплін із використанням дистанційних технологій навчання, впорядкування процесу онлайн-навчання за дистанційними курсами (веб-ресурсами) – інформаційними продуктами, які були схвалені науково-методичною радою ЦНТУ; забезпечення доступу до навчальних матеріалів; проведення онлайн-навчання у синхронному та асинхронному режимах; використання технологій дистанційного навчання під час підготовки дидактичного та методичного забезпечення, проведенні навчальних занять, упорядкуванні самостійної роботи й контрольних заходів. Зазначено, що система MOODLE, запроваджена в ЦНТУ, відповідає міжнародним стандартам електронного навчання.

Використання дистанційних технологій викладання гуманітарних дисциплін у закладі вищої освіти обумовлює пошук ефективних методів його організації та здійснення.

Розробка дистанційного курсу має починатися із аналізу:

- цільової аудиторії (здобувачі освіти економічних, технічних, гуманітарних спеціальностей, чисельність студентів в групах);

- специфіки навчальної дисципліни (її цілі та завдання, предмет вивчення, методи навчання, обсяг знань та навичок, місце у навчальному плані, взаємозв'язок з іншими дисциплінами; чи вимагає дисципліна опанування специфічними програмними компонентами та продуктами, чи потрібно особисте відпрацювання практичних навичок під керівництвом викладача);

- змісту дистанційного курсу (сукупності знань, умінь, навичок і компетенцій, які здобуваються в процесі навчання, тобто усього того, що вивчається в рамках певної дисципліни, і того, що здобувач освіти повинен знати, вміти та розуміти після завершення курсу).

Сучасна педагогіка створює широкі можливості для викладачів у виборі змістових компонентів дистанційних курсів. При цьому мову слід вести не про екстенсивне накопичення знань в усіх галузях, адже готуються фахівці не заради конкретної професії, а для творчої праці, можливо, в різних галузях виробництва, фахівці, здатні створювати й швидко оволодівати новими спеціалізаціями в умовах дій сучасних технологій.

Важливе значення має також системність й цілісність гуманітарного знання, єдність світогляду і світосприйняття, взаємодія інтелекту та інтуїції. Тому не потрібно намагатися втиснути в лекцію ще більшу кількість інформації, а краще надавати допомогу студентам у визначенні духовних пріоритетів самоосвіти, розширенні кругозору на основі особистісних потреб, інтересів і відповідного вибору напрямків самоосвіти. Слід показати здобувачам освіти багатогранність знання, його невичерпність, викликати у них інтерес до самостійного пошуку знань.

Гуманітарна підготовка – процес багатогранний та варіативний. В ньому немає і не може бути суворо регламентованих форм організації. Саме тому він будується з урахуванням традицій і можливостей кожного ЗВО, що має право визначати з огляду на думки і судження здобувачів освіти, які саме навчальні дисципліни та види діяльності можуть бути запропоновані здобувачам освіти.

Варто звернути увагу на специфіку методичного забезпечення викладання гуманітарних дисциплін, а саме: націленість на розвиток критичного мислення та аналітичних навичок, активізацію пізнавальної діяльності, підтримку творчого характеру навчального процесу, формування гуманістичних цінностей, реалізацію зв'язку з практикою тощо.

Усі зазначені характеристики обумовлюють вибір засобів, прийомів і форм навчання з позиції їхньої дієвості, ефективності й доцільності використання в сучасних умовах.

До кожної теми дистанційного курсу навчальної дисципліни мають додаватися різноманітні наочні навчальні матеріали (фото, відео, документи професійного спрямування); завдання для самостійної роботи, а також методичні рекомендації щодо їх виконання; тематика проблемно-пошукових завдань, рефератів, наукових робіт, усних або письмових повідомлень; завдання для самоконтролю (контрольні питання, підсумкові тести та ін.). До структури окремої теми можуть бути залучені й інші навчальні матеріали, що відповідають її змісту та спрямовані на удосконалення знань, вмінь та навичок здобувачів освіти.

Одними з найбільш затребуваних на сучасному ринку освітніх послуг є методи пізнавальної активності, творчого характеру діяльності. Креативність як ціннісна категорія відіграє роль своєрідного механізму прилаштування особистості до соціальних змін, а також є суттєвим резервом її самореалізації. Розвиток творчих засад процесу навчання у ЗВО сприймається нині як важлива передумова формування професійної май-

стерності та спроможності майбутніх фахівців, оскільки стимулює розробку й подальше опрацювання нових ідей, творчих задумів і проєктів в усіх сферах соціального життя.

Окрім того, творчий характер навчальної діяльності має стимулювати розвиток широкого спектру соціально-ціннісних якостей здобувачів освіти, таких, як допитливість, самостійність, ініціативність, нестандартність мислення, рішучість. Педагог при цьому повинен здійснювати дієве управління процесами творчого пошуку, що охоплюють підтримку стійкої внутрішньої мотивації здобуття знань, розвиток уяви та асоціативного мислення здобувачів освіти, створення ситуацій успіху.

Для забезпечення дистанційної технології викладання гуманітарних дисциплін у ЗВО ми вважаємо доцільним застосування таких методів творчої активності:

- дискусія (у режимі відеоконференції) з метою виявлення позицій, народження цікавих ідей, наближення до істини;

- проблемно-пошуковий метод, організація колективного пошуку й прийняття оптимальних рішень щодо перебігу проблеми шляхом обговорення;

- методи аналізу та діагностики ситуацій, необхідні для вивчення та розуміння складних обставин, розробки стратегій і прийняття рішень (кейс-метод, ситуаційний аналіз, івент-аналіз, SWOT-аналіз та ін.);

- метод проєктів, який застосовують для вирішення реальних проблем, коли пізнавальна активність здобувачів освіти спрямовується на пошук, дослідження та створення певного продукту, що має практичне значення.

В обставинах воєнного часу, коли перед викладачами постала необхідність зміни формату засвоєння програмного матеріалу, посилюється увага до більш широкого використання у навчальному процесі усіляких письмових робіт і творчих завдань (Кривчик & Лагдан, 2023). Наголошується на індивідуальному характері таких завдань, їх відповідності робочим програмам навчальних дисциплін, обґрунтовується важлива роль у стимулюванні інтелектуальної діяльності здобувачів освіти. Вважаємо застосування таких підходів актуальними і у викладанні гуманітарних дисциплін. Задля отримання позитивних результатів тематика завдань має бути актуальною, цікавою та різноманітною. Пропонується, зокрема: складання хронологічних і порівняльних таблиць, що має слугувати утвердженню причино-наслідкових зв'язків між важливими подіями і явищами,

слугувати осмисленню певних трендів у розвитку суспільних процесів; підготовка бібліографічних рефератів з аналізом наукових публікацій провідних учених; написання есе, як творів, що передбачають наявність власних суб'єктивних суджень у більш вільному викладенні матеріалу та ін.

Застосування таких методів дозволить організувати й забезпечувати навчальний процес, зокрема й викладання гуманітарних дисциплін, у режимі он-лайн із більшою гнучкістю.

Ключову роль у забезпеченні дистанційної технології навчання у ЗВО відіграють інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

Застосування ІКТ у викладанні гуманітарних дисциплін забезпечує практично необмежені можливості розміщення, збереження, обробки та доставки будь-якої інформації на великі та малі відстані.

У першу чергу, це стосується Інтернету. Всесвітня мережа охоплює системи пошуку, електронну пошту, відкриває доступ до електронної бібліотеки, архівних матеріалів, мультимедійного і графічного змісту Web, Інтернет володіє засобами для здійснення комунікації в оперативному режимі, відкриває перспективи відвідування постійно діючих виставок онлайн або експозицій загальновідомих музеїв світу. За допомогою Інтернет-ресурсів можна взяти участь в обговореннях, долучитися до курсів з віддаленим доступом тощо.

Для забезпечення дистанційної технології викладання гуманітарних дисциплін слід застосувати цифрові освітні ресурси з метою поглибленого вивчення окремих тем, виконання всіляких навчальних завдань, попередньо ознайомившись з представленими у мережі текстами монографій і курсів лекцій, науковими публікаціями, методичними матеріалами щодо написання курсових та кваліфікаційних робіт. Важливим є те, що використання Інтернет-ресурсів відбувається разом із передачею текстової, звукової, графічної та відеоінформації.

При онлайн-навчанні комп'ютер може виконувати функції наочного посібника. Підготовлені відеоматеріали мають бути у відповідності до дидактичних вимог, таких як: «пізнавальна значущість, фактологічна достовірність, зв'язок теорії і практики, емоційний вплив. Важливим завданням для викладача стає накопичення відеоматеріалів з певної навчальної дисципліни, створення власної відеотеки і каталогу» (Коломієць, 2024).

Демонстрація обраних матеріалів передбачає проведення хронометражу, визначення часу перегляду; виділення окремих смислових одиниць

матеріалу; визначення завдань для самоконтролю; окреслення результатів перегляду.

Програми загального призначення Microsoft Excel, Microsoft Word, Microsoft Power Point, Microsoft Publisher, Microsoft Front Page, Adobe Photo shop та інші можуть бути вдало використані педагогами. Діапазон застосування цих програм є достатньо великим (від створення візуальних матеріалів до проведення підсумкового контролю знань).

Дієвими ми вважаємо проєктні ІКТ, здатні не лише заохочувати до пізнавальної активності, а й розвивати цілеспрямований процес самостійного студіювання та засвоєння нових знань і умінь здобувачами освіти, надаючи навчання дослідницького, творчого, проблемного характеру.

Під час виконання навчальних завдань за посередництва текстового редактора Microsoft Word здобувачі освіти дістають змогу створити власні продукти розумової діяльності (повідомлення, доповідь, реферат, проблемно-пошукове завдання тощо).

Використання табличного процесора Excel стане в нагоді при створенні таблиць, графіків та діаграм. Excel дозволяє аналізувати та вивчати статистичні відомості, зокрема, економічного та соціологічного характеру, здійснювати аналіз цих даних. Також відомі приклади використання даної програми для створення електронних журналів (це стосується, зокрема, запровадження очно-дистанційної форми навчання в ЦНТУ).

Значущим компонентом реалізації дистанційної технології навчання є ефективна комунікація між учасниками освітнього процесу. Основними засобами зв'язку виступають електронна пошта, чати, форуми, відеоконференції. А головне завдання викладача – це стимулювання самоорганізації та самоконтролю здобувачів освіти, організація педагогічної підтримки самостійного опанування ними навчального матеріалу, допомога в пошуку необхідних для цього ресурсів. Здобувачі освіти, керуючись особистими мотивами й потребами і спираючись на попередній досвід отримання знань, самостійно обирають із запропонованих викладачем варіантів ті завдання, які вони будуть виконувати. Вони навчаються, виконуючи вимоги викладача. Разом з тим підвищується рівень індивідуальної відповідальності здобувачів освіти за результати свого навчання. Частина навчальних заходів може проводитися з ініціативи самих здобувачів освіти.

Відомим прикладом успішної системи дистанційної взаємодії є Peer University (P2PU), спрямований на оптимізацію взаємодії в професійній

педагогічній галузі і діє за підтримки Чиказької публічної бібліотеки.

Для налагодження дистанційної взаємодії можна використати додатки Tabe Tool, Question Scratchpad, Peer Assessment або менш складні платформи (наприклад, різноманітні хмарні сервіси), а також тематичні блоги (Тонконог, Саєнко & Олексієнко, 2021).

Здобувачі освіти повинні мати чітке уявлення щодо критеріїв оцінювання своєї роботи. Важливо при цьому використовувати чіткий алгоритм виведення оцінки. Тоді здобувачі освіти отримають можливість визначати свій рівень досягнень самостійно, критично мислити, уникати конфліктних ситуацій.

Задля підтримки ефективної взаємодії між викладачем і здобувачами освіти необхідно також регулярно проводити індивідуальні консультації онлайн згідно з графіком, складеного викладачем і затвердженим керівником певного навчального підрозділу.

Дистанційна технологія навчання передбачає обов'язкове проведення низки контрольних заходів щодо результативності й успішності процесу здобуття знань.

Під час проведення тематичного контролю здобувачі освіти отримають завдання на свою електронну пошту чи будь-який месенджер, що дозволяє обмінюватися текстовими повідомленнями та іншою інформацією в режимі реального часу. Виконані завдання студенти мають надіслати викладачеві у зазначений термін. Виконання таких завдань може здійснюватися із використанням ресурсів «Форум» або «Завдання». Вони є складовою практично усіх систем управління навчальним процесом.

Щодо виконання тестових завдань, очевидно не слід встановлювати жорсткі терміни їх виконання, доцільно надавати студентам здійснити можливість здійснити кілька спроб та зараховувати найкращий результат.

За умови участі здобувачів освіти в семінарських заняттях, виконанні практичних робіт й усіх необхідних контрольних завдань, залікова оцінка може бути виставлена автоматично.

Складання іспиту відбувається на платформах Zoom, Google Meet. При цьому забезпечується присутність здобувача освіти онлайн з включеною камерою, йому має бути надіслано сканований екзаменаційний білет, надано час на виконання завдань. Після складання іспиту викладач має поінформувати здобувача освіти про результат оцінювання.

Слід зазначити також, що викладачам необхідно не лише подбати про досягнення очікува-

них результатів навчання, але й допускати їхню можливу незначну корекцію, зважаючи на важкі обставини отримання освіти в умовах сьогодення.

Висновки. Отже, дистанційна технологія навчання має право на реалізацію у закладі вищої освіти, слугуючи доповненням до загальноприйнятих форм освіти, будучи засобом вирішення сучасних завдань й інструментом розв'язання нагальних проблем модернізації освітньої галузі. Технології дистанційного навчання дозволяють вирішувати важливі педагогічні завдання: формування інноваційного освітньо-виховного простору, здійснення ефективного управління освітнім процесом, стимулювання пізнавальної самостійності та активності, розвиток критичного мислення, формування інформаційної культури здобувачів освіти. Врешті-решт йдеться про надання можливості здійснення якісної професійної підго-

товки майбутніх фахівців, оволодіння знаннями, уміннями і практичними навичками з багатьох навчальних дисциплін, зокрема й гуманітарних.

Важливо також виокремити провідні тенденції подальшого впровадження дистанційної технології навчання у ЗВО: посилення уваги до відкритих ресурсів, позитивні зрушення щодо компетентнісного навчання, ефективне використання дидактичного потенціалу електронних навчальних ресурсів, активізацію узгодженої діяльності суб'єктів навчання заради досягнення спільної мети тощо. Означені тенденції визначатимуть спрямування новітніх досліджень вітчизняних науковців з цієї проблематики.

Висловлюємо переконання в тому, що забезпечення успіху впровадження дистанційної технології навчання у ЗВО залежатиме від спільних зусиль викладачів і здобувачів освіти, а також від підтримки з боку держави і суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Рибалко О. В., Богачков Ю. М. Технології розробки дистанційного курсу: навч. посіб. Київ: Milenium, 2008. 324 с.
2. Бугайчук К. Л. Сучасні аспекти організації дистанційної форми навчання в системі МВС України та перспективи її вдосконалення. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* конф. (м. Харків, 29 трав. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз.. підгот. ф-ту № 2, Харків: ХНУВС, 2020. С. 226-229.
3. Волошин В. Д. Досвід використання інновацій у системі вищої військової освіти України. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 10 (10). С. 185-195. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10\(10\)-185-195](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10(10)-185-195) .(дата звернення: 15.07.2025).
4. Голярдик Н., Гевко О. Дистанційне навчання в умовах війни: виклики та можливості для системи вищої освіти України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 3 (34). С. 57-72.
5. Дуднік В., Тухтарова Т., Кучер Р. Дистанційне навчання здобувачів освіти України в умовах воєнного стану: організаційний аспект. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія «Філософія. Педагогіка»*. 2022. № 2 (3). С. 54-60.
6. Захар О. Особливості застосування технологій дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів інформатики. *Вісник Львівського нац. університету Львівська політехніка*, 2015. № 831: Інформатизація вищого навчального закладу. С. 23-28.
7. Коломієць О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в самостійній навчальній діяльності майбутніх фахівців / О. Коломієць III Міжнародна наукова конференція: «Історія, археологія, бібліотечна та архівна справа: актуальні проблеми науки та освіти» 16-17 травня 2024 р., м. Кропивницький. С. 153-156. <https://kntu.kr.ua/fsle/content/13538/zbsrnyk-tez.pdf> .(дата звернення: 24.07.2025).
8. Кривчик Г. Г., Лагдан С. П. Викладання гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти в умовах воєнного часу: форми і методи / Г.Г. Кривчик, С. П. Лагдан. Наукові інновації та передові технології (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). Режим доступу: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-5\(19\)-518-528](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-5(19)-518-528) (дата звернення: 26.07.2025).
9. Кухаренко В. М., Березанська С. М., Бугайчук К. Л., Олійник Н. Ю., Олійник Т. О., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г., Столяревська А. Л. Теорія та практика змішаного навчання: монографія. Харків: Міськдрук, НТУ «ХПІ», 2016. 284 с. URL: <https://repository.1dufk.edu.ua/items/db835d77-1853-4f0f-bc7b-60ff36d7e6ea> (дата звернення: 21.07.2025).
10. Литвин Н. А. Освітній процес ВНЗ в умовах воєнного часу: стан та перспективи розвитку. *Освітній процес в умовах воєнного стану: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації*. 03.05-13.06.2022. Одеса: Гельветика, 2022. С. 267-272.
11. Ляхощка Л. Дистанційне навчання як педагогічна технологія неперервної освіти / Л. Ляхощка. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Полтава: Вид-во Полтавського педагогічного університету, 2014.
12. Мар'янюк Я. Г., Огреніч М. А. Особливості дистанційної освіти в умовах війни. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. № 208. С. 171-176. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-171-176> .(дата звернення: 25.07.2025).
13. Мисник Л. Д., Мізник Л. М., Мисник Б. В. Науково-методичні аспекти впровадження технологій дистанційного навчання технічних дисциплін. *Міжвузівський збірник «НАУКОВІ НОТАТКИ»*. Луцьк, 2025. № 82. С. 59-65.

14. Мисник Л. Д. Управління формуванням та реалізацією підготовки і проведення контролю знань при дистанційному навчанні студентів. *Вісник Черкаського державного технологічного університету*, Черкаси, 2018. № 1. С. 75-80. URL: <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/2522/1/13.pdf> (дата звернення: 20.07.2025).
15. Міністерство освіти України (2015). Наказ № 761. Про затвердження Положення про дистанційне навчання [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0923-15#n16> (дата звернення: 23.07.2025).
16. Олійник В. В. Теоретичні та методичні засади розвитку системи підвищення кваліфікації працівників професії на основі дистанційних технологій: навч. посіб. НАПН України, Ун-т менедж. освіти. Київ, 2010. 268 с. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=7HkHNRwAAAAJ&hl=uk> (дата звернення: 29.07.2025).
17. Положення про дистанційне навчання в Центральноросійському національному технічному університеті від 27 червня 2022 р. URL: <https://kntu.kr.ua/file/content/435/polozhennia-pro-dystantsine-navchannia-v-tsentralnoukrainskomu-natsionalnomu-tekhnichnomu-universiteti.pdf> (дата звернення: 24.06.2025).
18. Сисоєва С. О., Осадча К. П. Стан, технології та перспективи дистанційного навчання у вищій освіті України. *Інформаційні технології і засоби навчання*, №70 (92), 2019. С 271-282. URL: https://www.researchdate.net/publication/332717610_STAN_TEHNOLOGII_TA_PERSPEKTIVI_DISTANCIJNOGO_NAVCANNA_U_VISIJ_OSVITI_UKRAINI (дата звернення: 27.07.2025).
19. Тонконог Н. І., Саєнко Ю. О., Олексієнко Л. А. Особливості використання технологій дистанційного навчання. URL: www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/39/48.pdf (дата звернення: 30.07.2025).
20. Шевчук І., Шевчук А. Освітня аналітика крізь призму війни: виклики та можливості для вищої школи України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-80> (дата звернення: 22.07.2025).

REFERENCES

1. Bykov V. Yu., Kukhareno V. M., Syrotenko N. H., Rybalko O. V., Bohachkov Yu. M. (2008) *Tekhnologii rozrobky dystantsiinoho kursu: navch. posib* [Technologies for developing distance learning courses: the most possible]. Kyiv: Milenium, 2008. 324 s. [in Ukrainian].
2. Buhaichuk K. L. (2020) *Suchasni aspekty orhanizatsii dystantsiinoi formy navchannia v systemi MVS Ukrainy ta perspektyvy yii vdoskonalennia* [Modern aspects of organizing distance learning in the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and prospects for its improvement]. *Pidhotovka politseiskykh v umovakh reformuvannia systemy MVS Ukrainy* konf. (m. Kharkiv, 29 trav.2020 r.) / MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav, Kaf. taktych. ta spets. fiz.. pidhot. f-tu № 2, Kharkiv: KhNUVS, 2020. S.226-229. [in Ukrainian].
3. Voloshyn V. D. (2022) *Dosvid vykorystannia innovatsii u systemi vyshchoi viiskovoi osvity Ukrainy* [Experience in using innovations in the system of higher military education of Ukraine]. *Nauka i tekhnika sohodni*. 2022. № 10 (10). S. 185-195. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10\(10\)-185-195](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10(10)-185-195) (data zvernennia: 15.07.2025). [in Ukrainian].
4. Holiardyk N., Hevko O. (2023) *Dystantsine navchannia v umovakh viiny: vyklyky ta mozhlyvosti dlia systemy vyshchoi osvity Ukrainy* [Distance learning in wartime: challenges and opportunities for the higher education system of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: Pedahohichni nauky*. 2023. № 3 (34). S. 57-72. [in Ukrainian].
5. Dudnik V., Tukhtarova T., Kucher R. (2022) *Dystantsiine navchannia zdobuvachiv osvity Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: orhanizatsiinyi aspekt* [Distance learning of Ukrainian students under martial law: organizational aspect]. *Visnyk Dniprovskoi akademii neperervnoi osvity. Serii «Filosofii. Pedahohika»*. 2022. № 2 (3). S. 54-60. [in Ukrainian].
6. Zakhar O. (2015) *Osoblyvosti zastosuvannia tekhnologii dystantsiinoho navchannia v systemi pidvyshchennia kvalifikatsii vchyteliv informatyky* [Peculiarities of the application of distance learning technologies in the system of advanced training of computer science teachers]. *Visnyk Lvivskoho nats. Universytetu Lvivska politekhnika*, 2015. № 831: *Informatyzatsiia vyshchoho navchalnoho zakladu*. S. 23-28. [in Ukrainian].
7. Kolomiets O. (2024) *Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnologii v samostiinii navchalnii diialnosti maibutnikh fakhivtsiv* [The use of information and communication technologies in independent educational activities of future specialists] / III Mizhnarodna naukova konferentsiia: «Istoriia, arkhivna sprava: aktualni problemy nauky ta osvity» 16-17 travnia 2024 r., m. Kropyvnytskyi. S.153-156. <https://kntu.kr.ua/fsle/content/13538/zbsnyk-tez.pdf> (data zvernennia: 24.07.2025). [in Ukrainian].
8. Kryvchyk H. H., Lahdan S. P. (2023) *Vykkladannia humanitarnykh dystsyplin u zakladakh vyshchoi osvity v umovakh voiennoho chasu: formy i metody* [Teaching humanitarian disciplines in higher education institutions in wartime conditions: forms and methods] / G. G. Kryvchyk, S. P. Lagdan. *Scientific innovations and advanced technologies (Series "Management and Administration", Series "Law", Series "Economics", Series "Psychology", Series "Pedagogy")*. Access mode: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-5\(19\)-518-528](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-5(19)-518-528) [in Ukrainian].
9. Kukhareno V. M., Berezanska S. M., Buhaichuk K. L., Oliinyk N. Yu., Oliinyk T. O., Rybalko O. V., Syrotenko N. H., Stoliarevska A. L. (2016) *Teoriia ta praktyka zmishanoho navchannia: monohrafiia* [Theory and practice of blended learning: monograph]. Kharkiv: Miskdruk, NTU «KhPI», 2016. 284 s. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/items/db835d77-1853-4f0f-bc7b-60ff36d7e6ea> (data zvernennia: 21.07.2025). [in Ukrainian].
10. Lytvyn N. A. (2022) *Osvitnii protses VNZ v umovakh voiennoho chasu: stan ta perspektyvy rozvytku* [Educational process of higher education institutions in wartime conditions: state and development prospects]: *Osvitnii protses v umovakh voiennoho stanu: materialy vseukrainskoho naukovy-pedahohichnoho pidvyshchennia kvalifikatsii*. 03.05-13.06.2022. Odesa: Helvetyka, 2022. S. 267-272. [in Ukrainian].

11. Liakhotska L. (2014) Dystantsiine navchannia yak pedahohichna tekhnolohiia neperervnoi osvity [Distance learning as a pedagogical technology of continuous education] / L. Liakhotska. Pedahohichni nauky: zbirnyk naukovykh prats. Poltava: Vyd-vo Poltavskoho pedahohichnoho universytu, 2014. [in Ukrainian].
12. Mar'ianko Ya. H., Ohrenich M. A. (2022) Osoblyvosti dystantsiinoi osvity v umovakh viiny [Peculiarities of distance education in wartime]. Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky. 2022. № 208. S.171-176. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-171-176> (data zvernennia: 25.07.2025). [in Ukrainian].
13. Mysnyk L. D., Miznyk L. M., Mysnyk B. V. (2025) Naukovo-metodychni aspekty vprovadzhennia tekhnolohii dystantsiinoho navchannia tekhnichnykh dystsyplin [Scientific and methodological aspects of implementing distance learning technologies in technical disciplines]. Mizhvuzivskyi zbirnyk «NAUKOVI NOTATKY». Lutsk, 2025. № 82. S. 59-65. [in Ukrainian].
14. Mysnyk L. D. (2018) Upravlinnia formuvanniam ta realizatsiieu pidhotovky i provedennia kontroliu znan pry dystantsiinomu navchanni studenty. [Management of the formation and implementation of training and knowledge control during distance learning of students]. Visnyk Cherkaskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu, Cherkasy, 2018. № 1. S. 75-80. URL: <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/2522/1/13.pdf> (data zvernennia: 20.07. 2025). [in Ukrainian].
15. Ministerstvo osvity Ukrainy (2015). Nakaz № 761. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia [Ministry of Education of Ukraine (2015). Order No. 761. On approval of the Regulations on distance learning] [Elektronnyi resurs]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0923-15#n16> (data zvernennia: 23.07.2025). [in Ukrainian].
16. Oliinyk V. V. (2010) Teoretychni ta metodychni zasady rozvytku systemy pidvyshchennia kvalifikatsii pratsivnykyv profosvity na osnovi dystantsiinykh tekhnolohii: navch. posi. [Theoretical and methodological principles of the development of the system of advanced training of vocational education workers based on distance technologies: textbook]. NAPN Ukrainy, Un-t menedzh. osvity. Kyiv, 2010. 268 s. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?uzer=7HkHHrWAAAAJ&hl=uk> (data zvernennia: 29.07.2025). [in Ukrainian].
17. Polozhennia pro dystantsiine navchannia v Tsentralnoukrainskomu natsionalnomu tekhnichnomu universyteti vid 27 chervnia 2022 r. [Regulations on distance learning at the Central Ukrainian National Technical University dated June 27, 2022]. URL: <https://kntu.kr.ua/file/content/435/polozhennia-pro-dystantsine-navchannia-v-tsentralnoukrainskomu-natsionalnomu-tekhnichnomu-universiteti.pdf>. [in Ukrainian].
18. Sysoieva S. O., Osadcha K. P. (2019) Stan, tekhnolohii ta perspektyvy dystantsiinoho navchannia u vyshchii osviti Ukrainy [State, technologies and prospects of distance learning in higher education in Ukraine]. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia, №70 (92), 2019. S 271-282. URL: https://www.researchdate.net/publication/332717610_STAN_TEHNOLOGII_TA_PERSPEKTIVI_DISTANCIJNOGO_NAVCANNA_U_VISIJ_OSVITI_UKRAINI (data zvernennia: 27. 07.2025). [in Ukrainian].
19. Tonkonoh N. I., Saienko Yu. O., Oleksiienko L. A. (2021) Osoblyvosti vykorystannia tekhnolohii dystantsiinoho navchannia [Features of using distance learning technologies]. URL; www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/39/48.pdf (data zvernennia: 30.07.2025). [in Ukrainian].
20. Shevchuk I., Shevchuk A. (2022) Osvitnia analityka kriz pryzmu viiny: vyklyky ta mozhlyvosti dlia vyshchoi shkoly Ukrainy. [Educational analytics through the prism of war: challenges and opportunities for higher education in Ukraine]. Ekonomika ta suspilstvo. 2022. № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-80> (data zvernennia: 22.07.2025). [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 29.10.2025

Дата публікації: 24.11.2025